ROCZNIK DENDROLOGICZNY Vol. 55 – 2007 • 199-201

EWA LENARD

Drzewa i krzewy dawnego „Kwadratu" w Legnicy

Trees and shrubs of the former "Kwadrat" in Legnica

Muzeum Przyrodnicze, Uniwersytet Wrocławski
ul. Sienkiewicza 21, 50-335 Wrocław

Museum of Natural History, Wroclaw University,
21 Sienkiewicza Street, 50-335 Wrocław, Poland
e-mail: lenard@biol.uni.wroc.pl

Received: 20 June 2007, Accepted: 20 August 2007

Key words: house gardens, municipal greenery, Legnica, Tarninów

W okresie powojennym Legnica była jednym z miejsc stacjonowania Armii Radzieckiej, wiele obszarów miasta to były tereny wydzielone i niedostępne (Dąbrowski 1998). Znajdowała się wśród nich stara dzielnica willowa, z rozległymi ogrodami. Jej część zajętą przez Sowietów określono mianem „Kwadrat". Drzewa i krzewy posadzone tam przez dawnych niemieckich właścicieli w dużej części przetrwały. Obecnie nadarza się więc doskonała okazja do określenia dendroflory stosowanej w ówczesnych ogrodach przywillowych. Warto podkreślić, że badania takie z reguły opierają się na analizie starych projektów i pocztówek (Bińkowska 2006), gdyż rzadko kiedy zabytkowa zieleń miejska bywa zachowana w dostatecznie dobrym stanie.

Kwadrat jest częścią obecnej dzielnicy Tarninów w Legnicy. Zajmuje południową część zwartej zabudowy centrum miasta, między Laskiem Złotoryjskim a Parkiem Miejskim. Jego powierzchnia wynosi 39 ha. Większość willi i nieliczne domy czynszowe Kwadratu budowano w latach 1901-1927. Zabudowano wtedy obszar położony na północ od ul. W. Grabskiego (Ryc. 1). Tereny położone na południe od niej zabudowano w latach 30-tych ubiegłego wieku. W 1927 roku powstała jedna z najbardziej reprezentacyjnych willi Kwadratu – willa Teicherta (nazywana przez Sowietów „domem prijoma", dzisiaj jest tu restauracja i hotel „Rezydencja").

Analiza dendroflory poszczególnych ogrodów przywillowych, polegająca na powiązaniu grubości pni i ogólnego wyglądu drzew z ich umiejscowieniem na terenie ogrodu, pozwoliła z dużym stopniem prawdopodobieństwa określić nasadzenia z czasów niemieckich. W dużych ogrodach przy willach sadzono drzewa, przede wszystkim rodzime, a jeśli obce, to te które odznaczają się dużymi walorami ozdobnymi. Powszechnie stosowano *Acer platanoides*, *Aesculus hippocastanum*, *Tilia* spp., *Picea pungens* i *Pseudotsuga menziesii*. Rzadko sa-

dzono *Fagus sylvatica*, *Quercus robur*, *Acer negundo* i *Robinia pseudoacacia*. Najliczniej obsiały się: *Acer platanoides*, *Aesculus hippocastanum*, *Acer negundo*, *Betula pendula* i *Robinia pseudoacacia*. Największy sukces w zasiedlaniu nowego terenu odniosły trzy ostatnie gatunki – pomimo obecności niewielu starych drzew odnotowano najwięcej samosiewów. Z krzewów najczęściej stosowano *Syringa vulgaris* i *Philadelphus coronarius*, rzadziej *Crataegus* ×*media*,

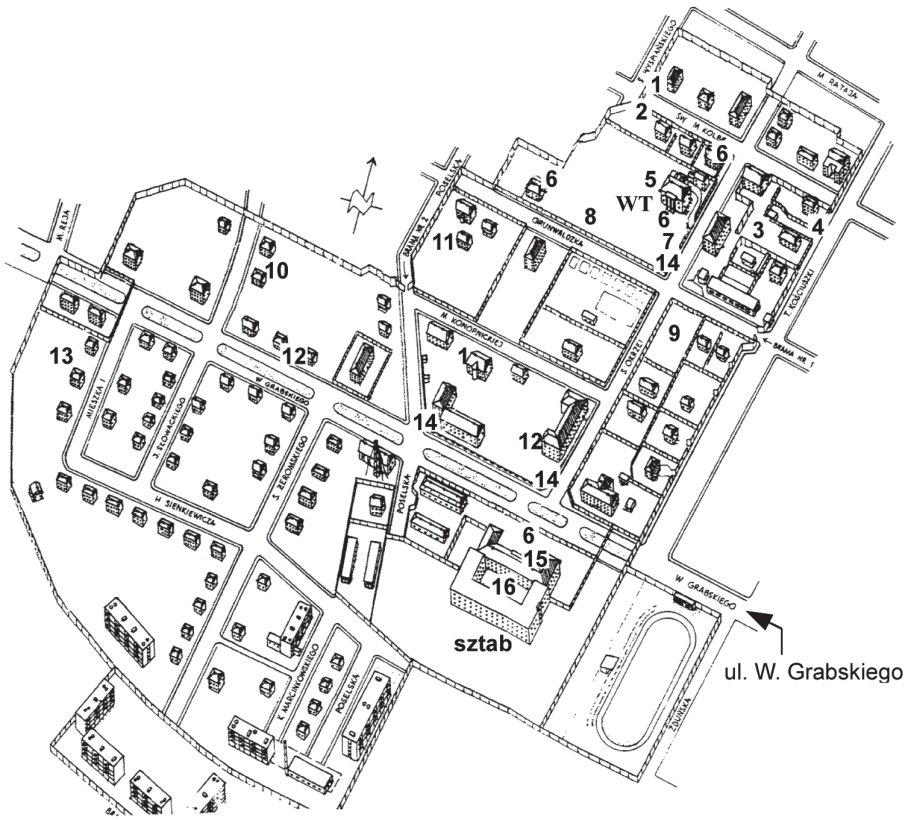

Ryc. 1. Kwadrat – w latach 1945-1993 zamknięta dzielnica Legnicy, zajęta przez wojska radzieckie (z materiałów archiwalnych Urzędu Miasta w Legnicy). WT – willa Teicherta. Stan z 1995 roku

Fig. 1. "Kwadrat" – in 1945-1993 a confined quarter of Legnica, occupied by the Soviet Army (the Legnica Municipal Office archival materials). WT – Teichert's house. State of the year 1995
1. *Taxus baccata* 'Fastigiata Aurea', 2. *Thuja plicata* 'Zebrina', 3. *Chamaecyparis nootkatensis* 'Pendula', 4. *Tilia americana* var. *heterophylla*, 5. *Pinus mugo* subsp. *uncinata* 'Compacta', 6. *Rhododendron catawbiense*, 7. *Liriodendron tulipifera*, 8. *Quercus robur* 'Fastigiata', *Viburnum lentago*, 9. *Aesculus flava*, 10. *Prunus triloba*, 11. *Fraxinus excelsior* f. *diversifolia*, 12. *Colutea* ×*media*, 13. *Cydonia oblonga*, 14. *Sorbus aria*, 15. *Viburnum rhytidophyllum*, 16. *Platanus* ×*hispanica* 'Acerifolia', *Pinus ponderosa*

Forsythia ×*intermedia* i *Corylus avellana*, a przy bogatszych willach także *Taxus* spp. i *Rhododendron catawbiense*. Gatunki najrzadziej sadzone przedstawiono na ryc. 1. Spośród nich do dnia dzisiejszego nie dotrwały: *Aesculus flava*, *Sorbus aria* oraz krzewy: *Colutea* ×*media*, *Cydonia oblonga*, *Prunus triloba* i *Viburnum rhytidophyllum*.

Ogród między ulicą a willą zawsze miał charakter reprezentacyjny, tu sadzono ozdobne krzewy i drzewa iglaste, a przy bogatszych willach, z reguły wzdłuż parkanu, ozdobne odmiany głogu. Duże drzewa sadzono pojedynczo w narożnikach ogrodu, najczęściej po stronie frontowej, przy narożnikach domu lub też z tyłu, za domem, w dalszej części ogrodu. Powszechnie stosowano grabowe strzyżone żywopłoty – okalały willę lub oddzielały przestrzeń ogrodu od sąsiadów. Rzadziej w tej drugiej roli występowały szpalery żywotnikowe lub topolowe (z topoli włoskiej). Wiele wskazuje na to, że przy wewnętrznych alejkach największych ogrodów sadzono pienne *Acer campestre* 'Nanum' lub głogi, których korony przystrzygano na kształt kuli. Styl mniejszych ogrodów, przy willach zachodniego i południowego skraju Kwadratu, był podobny, ale mniejsza powierzchnia spowodowała, że sadzono raczej krzewy niż duże drzewa. Jedynie szpalery topoli włoskich były dość często stosowane. W ogrodach tych napotykano z reguły tylko jedno duże stare drzewo. Często była to wierzba płacząca, sadzona w narożniku ogrodu.

Po roku 1993 Kwadrat przeszedł w polskie ręce. Urząd Miasta Legnicy i legniccy miłośnicy przyrody czynili wiele starań, aby cenna zieleń tej części miasta została zachowana (Kalski 1995). W 1995 roku przeprowadzono szczegółową inwentaryzację dendroflory Kwadratu (Lenard, Lenard 1996), co powstrzymało niekontrolowaną wycinkę drzew na posesjach nabytych przez nowych właścicieli. W efekcie dzisiaj ta część Legnicy zdecydowanie wyróżnia się obfitością zieleni.

Literatura

BIŃKOWSKA I., 2006. Natura i miasto. Publiczna zieleń miejska we Wrocławiu od schyłku XVIII do początku XX wieku. Muzeum Architektury we Wrocławiu, Wrocław.

DĄBROWSKI S. (red.), 1998. Legnica. Zarys monografii miasta. Wyd. DTSK Silesia, Wrocław-Legnica.

KALSKI W., 1995. Można wycinać bezkarnie! Konkrety 8.

LENARD E., LENARD H., 1996. Inwentaryzacja dendrologiczna dzielnicy KWADRAT w Legnicy. Rkps., Wydział Gospodarki Przestrzennej, Architektury i Budownictwa Urzędu Miasta Legnica.

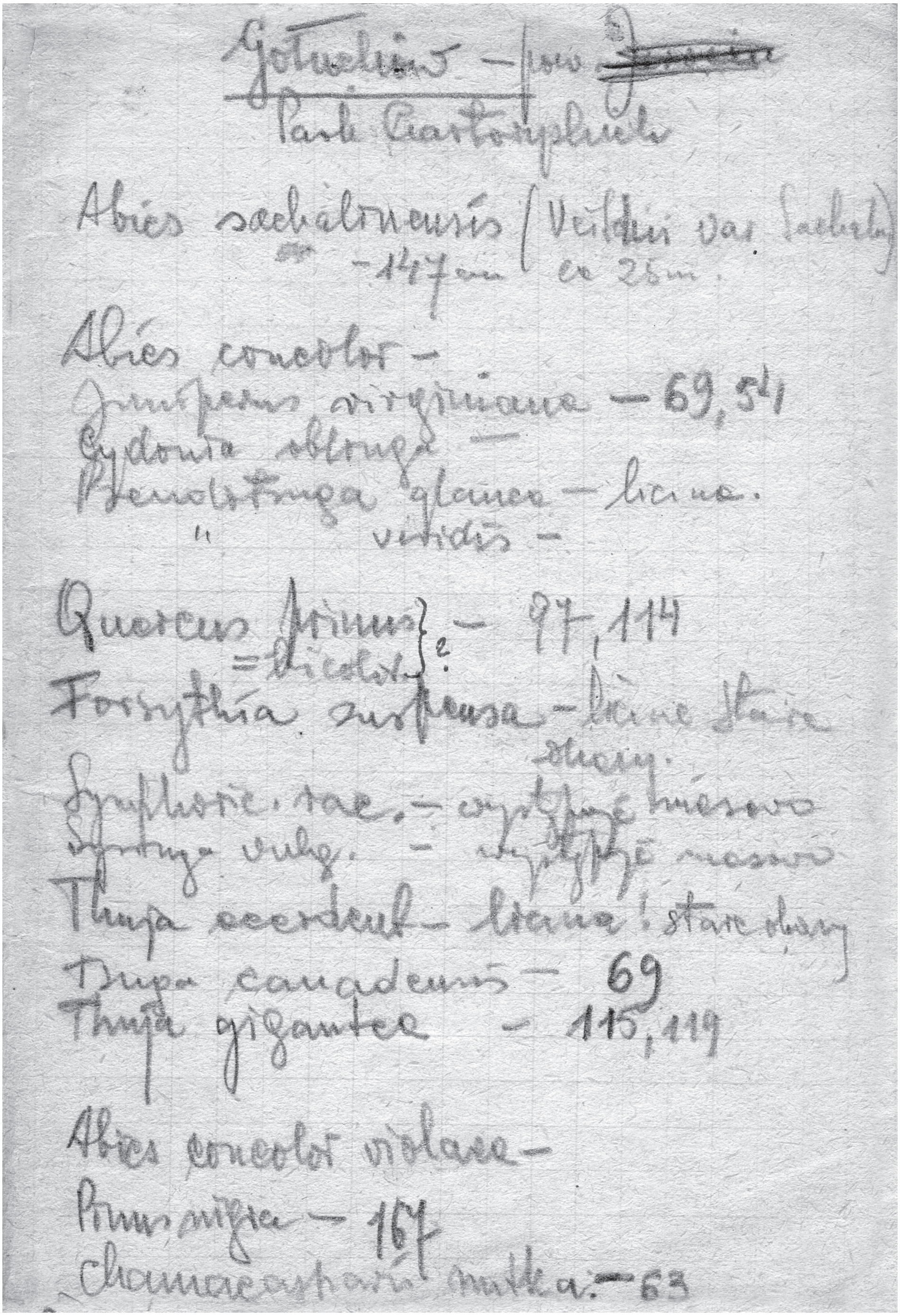
Gołuchów – pow.
Park Czartoryskich
Abies sachalinensis (Veitchii var. sachalin.) – 14 m / ca 25 m.
Abies concolor –
Juniperus virginiana – 69, 54
Cydonia oblonga –
Pterostyrax glauca – liczna.
" viridis –
Quercus prinus = bicolor ? – 97, 114
Forsythia suspensa – liczne stare okazy.
Symphoric. rac. –
Syringa vulg. –
Thuja occident. – liczna! stare okazy
Tsuga canadensis – 69
Thuja gigantea – 115, 119
Abies concolor violacea –
Pinus nigra – 167
Chamaecyparis nutka. – 63

Z notatników Tadeusza Szymanowskiego
From Tadeusz Szymanowski's notes